

РОЗДІЛ 3 «АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО; ФІНАНСОВЕ ПРАВО»

УДК 351.713 (477)

DOI: 10.32751/2617-5967-2024-01-09

Беззубов Д. О.,

*доктор юридичних наук, професор,
академік Національної академії вищої освіти України,
Головний науковий співробітник
Науково-дослідного управління проблем
ресурсного забезпечення у воєнній сфері, сфері оборони та військового
будівництва Центру воєнно-стратегічних досліджень
Національного університету оборони України*

Тична Б. М.,

*кандидат юридичних наук, помічник
начальника Національного університету оборони України,
начальник відділу юридичного забезпечення
Національного університету оборони України,*

Армаш Н. О.

*доктор юридичних наук, доцент
заступник директора Державного підприємства
«Центр судової експертизи та експертних досліджень»
державної судової адміністрації,*

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню впливу глобалізаційних процесів на розвиток адміністративного права в Україні. У статті розглядаються теоретичні основи глобалізації та адміністративного права. Аналізується поняття глобалізації як процесу всесвітньої економічної, політичної та інтеграції та уніфікації. Досліджується вплив глобалізації на правові системи різних країн, що проявляється у гармонізації законодавства та універсалізації правових норм.

Основна увага приділяється змінам в адміністративному законодавстві України під впливом глобалізації. Розглядається процес адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів, зокрема в рамках європейської інтеграції. Аналізується вплив міжнародних організацій, таких як СОТ та МВФ, на адміністративне право України. Досліджуються інституційні зміни в системі державного управління, включаючи впровадження нових адміністративних процедур і актів та розвиток публічно-приватного партнерства.

Доведено, що глобалізація має значний вплив на розвиток адміністративного права в Україні. Вона сприяє гармонізації законодавства, підвищенню ефективності державного управління та забезпеченню правового захисту громадян. Водночас, процес адаптації супроводжується низкою викликів, які потребують комплексного підходу та врахування

всіх аспектів.

Ключові слова: глобалізація, адміністративне право, адаптація законодавства, міжнародні стандарти, державне управління, адміністративні послуги.

The article is devoted to the study of the impact of globalization processes on the development of administrative law in Ukraine. The article examines the theoretical foundations of globalization and administrative law. The concept of globalization as a process of worldwide economic, political and integration and unification is analyzed. The influence of globalization on the legal systems of different countries is studied, which is manifested in the harmonization of legislation and the universalization of legal norms.

The main attention is paid to changes in the administrative legislation of Ukraine under the influence of globalization. The process of adapting national legislation to international standards, in particular within the framework of European integration, is considered. The influence of international organizations, such as the WTO and the IMF, on the administrative law of Ukraine is analyzed. Institutional changes in the public administration system are studied, including the introduction of new administrative procedures and acts and the development of public-private partnerships.

It has been proven that globalization has a significant impact on the development of administrative law in Ukraine. It contributes to the harmonization of legislation, increasing the efficiency of state administration and ensuring the legal protection of citizens. At the same time, the adaptation process is accompanied by a number of challenges that require a comprehensive approach and consideration of all aspects.

Key words: globalization, administrative law, adaptation of legislation, international standards, public administration, administrative services.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасний світ характеризується високою динамікою змін, що охоплюють усі сфери життя, включаючи правову. Глобалізація створює нові виклики та можливості для національних правових систем. Вона вимагає від держав адаптації до нових умов, що включає впровадження міжнародних стандартів, гармонізацію законодавства та уніфікацію правових норм.

Важливо зазначити, що глобалізація впливає на адміністративне право не лише через пряме запозичення правових норм, але й через зміну підходів до правового регулювання. В умовах глобалізації зростає роль міжнародних організацій, таких як ООН, ЄС, СОТ, які встановлюють стандарти та рекомендації для національних правових систем. Це сприяє підвищенню рівня правового захисту громадян, забезпеченню прозорості та ефективності діяльності адміністративних органів.

Аналіз останніх публікацій. Тенденції розвитку адміністративного права в Україні у контексті глобалізаційних процесів та вплив процесу глобалізації на національне адміністративне право досліджували зокрема: О. Р. Радишевська – проаналізувала міжнародно-правовий дискурс вплив процесу глобалізації на національне адміністративне право [5], Б. Кормич – дослідив глобалізацію адміністративного права та митне законодавство [2], А. Пухтецька [4], М. Смокович розкрив адміністративне судочинство як фактор глобалізації захисту прав людини [8], П. Бірюков проаналізував вплив глобалізації на правову сферу загалом [1] та ін.

Однак у зазначених публікаціях відсутній цілісний і системний аналіз глобалізації

та визначення її основних напрямів впливу на розвиток адміністративного права в Україні.

Мета статті – визначення основних напрямів впливу глобалізації на адміністративне право України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прийнято вважати, що термін «глобалізація» вперше був введений в 1983 році американським дослідником І. Левіттом у статті «Harvard Business Review», де він описував процес злиття ринків окремих продуктів, вироблених транснаціональними корпораціями (ТНК) [1]. Втім, ще в 1920-х роках феномен глобалізації був виявлений і використовувався у філософських роботах Поля Валері.

Глобалізація (англ. globalization) – це перетворення певного явища на світове, планетарне, яке стосується усієї земної кулі. Як зазначала О. Р. Радишевська, глобалізація – явище об'єктивне, що має системний характер і охоплює всі сфери життя суспільства [5].

Головним двигуном розвитку глобалізації стала науково-технічна революція, зокрема розвиток світової інформаційної системи і поширення Інтернету, який забезпечив миттєвий зв'язок між людьми в різних куточках світу та усунув бар'єри для поширення інформації.

Водночас М. Г. Хаустова підкреслювала, що у цьому процесі значну роль відіграють учасники та суб'єкти, серед яких найбільш важливими є держави. Саме держави визначають масштаби поширення глобалізаційних процесів та напрямок їх розвитку, будь то посилення чи гальмування [9].

У контексті цього вчена відзначала основні завдання, які покладаються на правову систему в умовах глобалізації:

- по-перше, легальне та формальне закріплення глобалізаційних тенденцій, а також забезпечення інтеграції держави у світове співтовариство;
- по-друге, керування глобалізаційними процесами стосовно конкретної держави, їх обмеження та спрямування в певне русло для захисту від негативних наслідків, зокрема від неузгодженості національної правової системи зі світовими тенденціями, а також від ризику потрапити в залежність від найбільш розвинених країн, ставши своєрідним додатком (в тому числі сировинним) у світовому співтоваристві [9].

В умовах глобалізації адміністративне право зазнає суттєвих змін. Згідно з Р. М. Бірюковим на перший план виходить демократизм, тоді як раніше основною була відповідальність [1]. Крім того, зараз цінується гнучкість замість застарілих «рамочок».

Зміни в адміністративному законодавстві України під впливом глобалізації є багатограними і охоплюють різні аспекти:

- адаптація до міжнародних стандартів. Україна активно адаптує своє законодавство до міжнародних стандартів, що включає прийняття нових законів та внесення змін до існуючих нормативно-правових актів. Наприклад, Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» визначає основні напрями адаптації національного законодавства до європейських стандартів [3];
- імплементація міжнародних норм. Впровадження міжнародних норм і принципів у національне законодавство сприяє гармонізації правових систем та забезпечує більш ефективне функціонування адміністративних органів. Це включає імплементацію принципів верховенства права, належного урядування та інших ключових концепцій глобального адміністративного права;

- розвиток публічно-приватного партнерства. Глобалізація сприяє розвитку нових

форм співпраці між державними органами та приватними суб'єктами, що забезпечує більш ефективне регулювання суспільних відносин. Наприклад, укладання угод між митною адміністрацією та асоціаціями імпортерів та експортерів є одним із прикладів такого партнерства [2].

Таким чином, дослідження впливу глобалізації на адміністративне право України є актуальним та важливим завданням, яке вимагає комплексного підходу та врахування всіх аспектів цього процесу. Визначення основних напрямів впливу глобалізації та аналіз змін в адміністративному законодавстві дозволяють зрозуміти, як глобалізаційні процеси сприяють розвитку адміністративного права в Україні та підвищенню рівня правового захисту громадян.

Одними з найбільших викликів, пов'язаних з глобалізаційними процесами, є регулювання та інспектування міграційних процесів, боротьба з тероризмом, контроль в Інтернеті, протидія міжнародній злочинності та спостереження за діяльністю посольств. Учені багатьох країн працюють над пошуком найефективніших способів вирішення цих проблем. Проте адміністративне право не можна вважати «простим», оскільки його дослідження є надзвичайно складним завданням, що пов'язане з національною державою.

Водночас Л. Сай, В. Назаренко, А. Осередчук підкреслюють, що глобалізаційні процеси мають різні аспекти, які впливають на розвиток адміністративного права в Україні, зокрема:

– економічний аспект. Глобалізація сприяє інтеграції національних економік у світову економічну систему. Це включає вільний рух товарів, послуг, капіталу та робочої сили, що створює нові можливості для економічного зростання та розвитку. (Однак, економічна глобалізація також може призводити до нерівномірного розподілу ресурсів та зростання соціальної нерівності – авт.);

– політичний аспект. Глобалізація впливає на політичні системи країн, сприяючи поширенню демократичних принципів та стандартів управління. Вона також включає зростання ролі міжнародних організацій, таких як ООН, ЄС, СОТ, які встановлюють стандарти та рекомендації для національних правових систем. Це сприяє гармонізації законодавства та підвищенню ефективності державного управління;

– соціальний аспект. Глобалізація впливає на соціальні структури, сприяючи зближенню культур, поширенню інформаційних технологій та зростанню мобільності населення. Це включає міграцію робочої сили, обмін знаннями та технологіями, а також розвиток міжнародних освітніх та наукових програм. Водночас, глобалізація може призводити до втрати національних культурних традицій та зростання соціальної напруженості;

– культурний аспект. Глобалізація сприяє поширенню культурних цінностей та ідей, що створює умови для культурного обміну та взаємозбагачення. Вона також включає процеси вестернізації та стандартизації культурних норм, що може призводити до гомогенізації культур та втрати культурної різноманітності;

– інформаційний аспект. Глобалізація сприяє розвитку інформаційних технологій та поширенню інформаційних потоків між державами, суспільствами та людьми. Це включає розвиток інтернету, соціальних мереж, електронної комерції та інших інновацій, що забезпечують швидкий обмін інформацією та знаннями [7].

Впровадження міжнародних стандартів сприяє вдосконаленню процесуальних засад застосування адміністративних санкцій. Це включає розробку чітких процедур для розгляду

адміністративних справ, визначення строків застосування санкцій та забезпечення правового захисту громадян.

Наприклад, як відзначає Н. Якимчук, впровадження процедур оскарження адміністративних санкцій забезпечує право громадян на справедливий суд та захист своїх прав. Це включає створення механізмів контролю за виконанням адміністративних актів, проведення аудиту діяльності державних органів та впровадження процедур оскарження, що відповідають міжнародним стандартам [10].

Міжнародні організації, такі як Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) та Світова організація торгівлі (СОТ), мають значний вплив на систему адміністративних санкцій в Україні. Їхні рекомендації та вимоги сприяють реформуванню національного законодавства та підвищенню ефективності правового регулювання.

Створення єдиних стандартів регулювання адміністративних відносин забезпечує більш ефективне функціонування державних органів та підвищення рівня правового захисту громадян. Це включає впровадження міжнародних процедур та стандартів, що функціонують у світовому масштабі, та допомагає Україні побудувати європейську державу, основним обов'язком якої є утвердження й забезпечення прав і свобод людини [5].

Глобалізація сприяє впровадженню нових інформаційно-комунікаційних технологій у сферу адміністративного права, що вимагає адаптації правових норм до нових умов. Це, згідно з О. Роговою, включає електронний документообіг, електронні платежі та інші інновації, які забезпечують більш ефективне функціонування адміністративних органів [6].

Глобалізація, як процес всесвітньої інтеграції, має значний вплив на правові системи різних країн. Вона сприяє взаємопроникненню правових норм, принципів та інститутів, що призводить до уніфікації та гармонізації правових систем. Цей процес має як позитивні, так і негативні аспекти, які варто розглянути детальніше.

Так, на нашу думку, позитивними аспектами впливу глобалізації є:

1. Гармонізація законодавства: глобалізація сприяє гармонізації законодавства різних країн, що забезпечує більш ефективне регулювання міжнародних відносин. Наприклад, країни Європейського Союзу активно гармонізують своє законодавство з метою створення єдиного правового простору, що сприяє економічному та соціальному розвитку;

2. Уніфікація правових норм: глобалізація сприяє уніфікації правових норм, що дозволяє забезпечити єдині стандарти правового регулювання у різних країнах. Це особливо важливо у сфері міжнародної торгівлі, де уніфікація правових норм сприяє зниженню правових бар'єрів та підвищенню ефективності економічної діяльності;

3. Поширення передового досвіду: глобалізація сприяє поширенню передового досвіду у сфері правового регулювання, що дозволяє країнам запозичувати найкращі практики та адаптувати їх до своїх умов. Наприклад, Україна активно запозичує досвід країн ЄС у сфері адміністративного права, що сприяє підвищенню ефективності державного управління.

Натомість негативні аспекти впливу глобалізації визначені наступним:

1. Втрата національної ідентичності: глобалізація може призводити до втрати національної правової ідентичності, оскільки країни змушені адаптувати своє законодавство до міжнародних стандартів. Це може призводити до зниження ролі національних правових традицій та культурних особливостей;

2. Зростання правової нерівності: глобалізація може сприяти зростанню правової

нерівності між країнами, оскільки не всі держави мають однакові можливості для адаптації до глобальних змін. Це може призводити до посилення правових та економічних диспропорцій між розвиненими та країнами, що розвиваються;

3. Проблеми правового суверенітету: глобалізація може обмежувати правовий суверенітет держав, оскільки країни змушені дотримуватися міжнародних стандартів та норм. Це може призводити до конфліктів між національним законодавством та міжнародними зобов'язаннями.

Універсалізація правових норм означає визнання основних правових цінностей та принципів, які мають загальне значення для всіх країн. Це включає визнання прав людини, принципів верховенства права, демократії та належного урядування. Універсалізація правових норм сприяє створенню єдиних стандартів правового регулювання, що забезпечує більш ефективне функціонування правових систем.

Наприклад, універсалізація прав людини включає визнання таких основних прав, як право на життя, свободу та особисту недоторканність, право на справедливий суд та інші. Ці права закріплені у міжнародних документах, таких як Загальна декларація прав людини та Європейська конвенція з прав людини, і мають загальне значення для всіх країн.

Гармонізація правових норм означає приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів та норм. Це включає адаптацію національного законодавства до вимог міжнародних організацій, таких як ООН, ЄС, СОТ та інші. Гармонізація правових норм сприяє зниженню правових бар'єрів та підвищенню ефективності правового регулювання.

Так, Україна активно гармонізує своє законодавство з вимогами Європейського Союзу у рамках Угоди про асоціацію. Це включає адаптацію національного законодавства у сфері адміністративного права до європейських стандартів, що сприяє підвищенню ефективності державного управління та захисту прав громадян.

Таким чином, глобалізація має значний вплив на правові системи різних країн, сприяючи універсалізації та гармонізації правових норм. Ці процеси забезпечують створення єдиних стандартів правового регулювання, що сприяє більш ефективному функціонуванню правових систем та підвищенню рівня правового захисту громадян. Водночас, глобалізація ставить перед національними правовими системами нові виклики, які вимагають комплексного підходу та врахування всіх аспектів цього процесу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Глобалізація створює як можливості, так і виклики для розвитку адміністративного права в Україні. Адаптація національного законодавства до міжнародних стандартів, впровадження нових адміністративних процедур, підвищення інституційної спроможності та забезпечення правового захисту громадян є ключовими напрямками розвитку адміністративного права в умовах глобалізації. Водночас існує низка проблем та викликів, які потребують комплексного підходу та врахування всіх аспектів цього процесу. Дослідження та обговорення цих питань сприятимуть удосконаленню адміністративного законодавства та забезпеченню правового захисту громадян в умовах глобалізації.

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі досвіду іноземних країн для впровадження успішних моделей у національне законодавство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бірюков П. Н. Глобалізація та її вплив на правову сферу. Право України. 2002. №

9. С. 10–15.

2. Кормич Б. А. Глобалізація адміністративного права та митне законодавство. *Lex Portus*. 2017. № 5 (7). С. 20–21.

3. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 29. Ст. 367.

4. Пухтецька А. А. Формування глобального адміністративного права. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2013. Т. 144–145. С. 117–120.

5. Радишевська О. Р. Вплив процесу глобалізації на національне адміністративне право: міжнародно-правовий дискурс. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 126–132. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2019.21>

6. Рогова О. Глобалізація та зміни правової системи України в умовах війни. *Публічне право*. 2022. № 3(47). С. 101–109.

7. Сай Л., Назаренко В., Осередчук А. Глобалізаційні процеси і участь у них ЄС. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-18>

8. Смокович М. І. Адміністративне судочинство як фактор глобалізації захисту прав людини. *Юридичний вісник "Повітряне і космічне право"*. 2012. № 23. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/UV/article/view/6510> (дата звернення: 22.07.2023).

9. Хаустова М. Г. Феномен глобалізації та плюралізм її інтерпретації. *Форум права*. 2013. № 4. С. 430–440. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index (дата звернення: 22.07.2023).

10. Якимчук Н. Санкції як правовий феномен в праві України та міжнародні стандарти їх застосування. *Конституційно-правові академічні студії*. 2021. № 1. С. 73–86.